

تاریخ: ۲۰۲۴/۰۱/۰۷

نویسنده: سیدعظیم حسینی بخش: تجارت داخلی و خارجی

تاریخچه ترانزیت

ترانزیت از زمانه های دور به این طرف وجود داشته است. در گذشته، مالتجاره و مسافران به طور عمدی از طریق جاده ها و دریا ها جا بجا می شدند. با توسعه حمل و نقل ریلی و هوایی، ترانزیت اهمیت بیشتری پیدا کرد. در قرن بیستم، ترانزیت به یک بخش مهمی از اقتصاد جهانی تبدیل شد. این امر به دلیل افزایش تجارت بین المللی و توسعه زیر ساخت های ترانزیتی بود. در قرن بیست و یکم، ترانزیت به یک فرصت مهم برای توسعه اقتصادی کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است. این کشورها می توانند با سرمایه گذاری در زیرساخت های ترانزیتی خود، از مزایای ترانزیت بهره مند شوند. سیرتاریخی رشد حمل و نقل که آهسته آهسته بنابر افزایش کالا ها تجارتي از یکطرف و ضرورت تبادل و انتقال آن به اقصی نقاط جهان آزمان از جانب دیگر، نیاز عبور کالا ها از یک یا چند سرحد بتدریج بوجود آمد، اصطلاح حمل و نقلاموال تجارتي و مسافر با عبور سرحدات با هم گره خورده و به این ترتیب مفهوم امروزی ترانزیت زاده شد که در سیستم حمل و نقل کالا و مسافراز اهمیت به خصوصی برخوردار بوده و تابع قوانین و مقررات خاص میباشد.

ترانزیت چیست؟

ترانزیت به عبور امتعه یا مسافر از یک کشور به کشور دیگر گفته می شود. در این فرآیند، کالا یا مسافر در کشور ترانزیت متوقف نمی شود و به طور مستقیم از مرز یک کشور به مرز کشور دیگر منتقل می شود.

اهمیت ترانزیت:

ترانزیت می تواند مزایای زیادی برای کشورهای ترانزیت داشته باشد. برخی از این مزایا عبارتند از:

- **افزایش درآمد:** ترانزیت می تواند به افزایش درآمد کشورهای ترانزیت از طریق عوارض گمرکی و سایر هزینه های ترانزیت کمک کند.
- **ایجاد اشتغال:** ترانزیت می تواند به ایجاد اشتغال در بخش های مختلف اقتصاد کشورهای ترانزیت، مانند حمل و نقل، ذخیره و نگهداری کالا ها، و خدمات کمک کند.
- **توسعه اقتصادی:** ترانزیت می تواند به توسعه اقتصادی کشورهای ترانزیت از طریق افزایش تجارت و سرمایه گذاری کمک کند.

ترانزیت در افغانستان:

افغانستان از شمال با کشورهای آسیای میانه، از شرق با چین، از غرب با ایران، و از جنوب و شرق با پاکستان همسایه است. این موقعیت جغرافیایی می تواند افغانستان را به یک مرکز ترانزیتی مهم در منطقه تبدیل کند.

در سال‌های اخیر، توجه به ترانزیت در افغانستان افزایش یافته است. دولت افغانستان تلاش‌هایی را برای بهبود زیر ساخت‌های ترانزیتی خود انجام داده است. این تلاش‌ها شامل ساخت و تعمیر جاده‌ها، راه‌آهن، و میادین هوایی است. افغانستان با موقعیت جیوپولیتیک و جیواکونومیک خویش در مسیرتاریخ بمثابه معبرتاریخی و ترانزیتی مقام بلندی را بخود اختصاص داده است. انجام فعالیت‌های تجاری و فراهم سازی تسهیلات جهت عبور کالا های تجاری (ترانزیت) از سرزمین و جغرافیای دیروز این خطه باستانی سابقه طولانی و تاریخی داشته و به پنجهزار سال قبل هنگامیکه سنگ لاجورد بدخشان به تمدن های روم، مصر و سایر امپراتوری ها ارسال و یا ترانزیت میشد، برمیگردد. در عصر حاضر ترانزیت خارجی که مفهوم آن همانا عبور کالاهای تجاری از حدود یک ساحه جغرافیائی مشخص یا یک کشور میباشد، عبارت از پروسه‌ی است که وسایط نقلیه حامل کالاهای یا مسافر به مقصد مشخص با عبور از خاک یک کشور یا کشورها از یک نقطه مرزی وارد و از نقطه مرزی دیگر خارج میشود. بطورمثال کالاها یا امتعه تجاری که از پاکستان به مقصد کشور های آسیای میانه از افغانستان عبورمینماید، اموال ترانزیتی محسوب گردیده و تابع پرداخت محصول گمرکی در داخل افغانستان نمیشد، مگر اینکه در قراردادهای ترانزیتی دولت با کشورهای دیگر و یا قراردادهای کالای ترانزیتی طور دیگری پیشبینی شده باشد، در آن صورت اموال ترانزیتی تابع همان شرایطی خواهد بود که در قرار داد های مربوط تعیین شده است. وسایط نقلیه که بدون بار و مسافر وارد و برای ترانزیت اظهار شود، تابع مقررات و شرایط ترانزیت کالا می‌باشد. برای وسایط نقلیه حامل کالای ترانزیتی که با محموله خود از یک نقطه

وارد واز نقطه دیگر با محموله خود خارج می‌شود اظهارنامه ترانزیت جداگانه ترتیب می شود. در عین زمان کالاهای تجاری افغانستان که به مقصد کشور سوم از طریق پاکستان و یا سایر کشورها عبور مینماید، بعنوان کالاهای ترانزیتی افغانستان محسوب میگردد. افغانستان طوریکه در بخشهای مختلف توضیح گردید، بنابر موقعیت جغرافیائی خویش دارای مزیت های خوب ترانزیتی بوده و در طول تاریخ تجارت، سهم شایسته را در عبور کالا های ترانزیتی ادا نموده و با تکمیل سرک حلقوی و ایجاد خط آهن سراسری موقعیت ترانزیتی کشور وارد مرحله جدید و تکاملی خواهد شد.

افغانستان می تواند و باید با گسترش شبکه حمل و نقل و تامین ارتباط و اتصال به خطوط آهن منطقه، از این مزایا در راستای تحکیم موقعیت استراتژیک خود در منطقه و افزایش درآمدهای اسعاری بیش از پیش و به نحو مطلوب استفاده کند. افغانستان از طرف شمال با کشورهای تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان هم مرز بوده و در غرب با ایران از سوی شرق و جنوب با پاکستان و در شمال شرق با کشور چین هم سرحد است. به عبارتی می توان گفت که ارتباط افغانستان، چون

یک کشور محاط با خشکه است ارتباط ترانسپورتی و ترانزیتی افغانستان با کشور تاجکستان، ازبکستان و قسماً ترکمنستان از طریق دریای آمو و با ۵ کشور دیگر به شمول ترکمنستان، از طریق مرز های خاکی بر قرار است. با توجه به موقعیت منحصر به فرد ترانزیتی و استراتژیک افغانستان، فرصتها و مزیت های زیادی برای رشد و توسعه دهلیز ترانزیتی کشور وجود دارد. در حال حاضر افغانستان، که عضویت سه سازمان همکاری منطقوی مانند ایکو، سارک و کریک را دارا میباشد میتواند منحصراً پل ارتباطی، کشورهای عضو سازمان های متذکره را به هم وصل نماید. "افغانستان بعنوان کشور محاط با خشکه اما نقطه وصل مناسب به قلب آسیا بخصوص آسیای میانه و آسیای جنوبی میتواند از موقعیت طبیعی و استراتژیک خود سود ببرد که متأسفانه در گذشته توجه جدی به آن مبذول نگردیده چنانچه رقبای دیگر در منطقه از ما پیشگام تر شده اند. البته انجام این امر بزرگ مستلزم سیاست گذاری های دقیق و پلان شده و سرمایه گذاریهای هدفمند میباشد، بنأ ایجاب مینماید تا در قدم اول سرک حلقوی کشور تکمیل و همچنان کار ارزیابی های تخنیکی واحداث خط آهن سراسری کشور هرچه زود تر آغاز گردد. البته بهره برداری درست و به موقع از این فرصتها و همچنان طوریکه گفته شد انجام سرمایه گذاری لازم در تکمیل شاهراه های ترانزیتی جهت اتصال کریدور شمال - جنوب و شرق - غرب و برقراری ارتباط حمل و نقل توسط خط آهن و سرکهای مدرن ترانزیتی زمینه های رشد اقتصادی، ارتقای سطح عواید و اشتغال زائی و رفاه اجتماعی را بدنبال خواهد داشت. این راهکار نه تنها افغانستان را به تدریج از وابستگی به بنادر کراچی و پورت قاسم بی نیاز خواهد ساخت بلکه با تثبیت موقعیت مرکزی خویش از طریق اقدامات عملی، در فراهم آوری تسهیلات در تجارت میان کشورهای منطقه و قاره های آسیا و اروپا و همچنان گسترش و توسعه ترانزیت منطقوی و بین القاره ئی (آسیا-اروپا) نقش برجسته را ایفا خواهد نمود

طوریکه قبلاً اشاره شد، به منظور قانونمند ساختن و تنظیم بهتر امور ترانزیت بین المللی تلاشهای زیادی از جانب موسسات بین المللی و سازمان ملل متحد صورت گرفته و با وضع مقررات و ترتیب کنوانسیون های بین المللی و پذیرش آن از جانب یکتعداد زیادی از کشورهای عضو ملل متحد نظم خاصی به امور ترانزیت در سطح جهانی بخشیده است. چنانچه:

تاسیس سازمان بین المللی ترانسپورت جاده (IRU)

بعد از ختم جنگ دوم جهانی، سازمان بین المللی ترانسپورت جاده (IRU) در سال ۱۹۴۸ جهت تسهیل تجارت بین المللی توسط ۸ کشور اروپایی (بلجیم، دانمارک، فرانسه، هالند، ناروی، سویدن، انگستان و سویس) در شهر ژنیو کشور سویس ایجاد گردید. در سال ۱۹۴۹ اولین کنوانسیون سیستم تیر که یکی از خدمات سازمان ترانسپورت جاده میباشد به امضاء رسید. تیر (TIR) مخفف کلمه فرانسوی و یا **Transports Internationaux Routiers** میباشد. در سال ۱۹۷۳ در سال **Transport International par la Route** در سال ۱۹۹۸ نمایندگی IRU در شهر مسکو روسیه و در سال ۲۰۰۵ نمایندگی دایمی IRU در شهر استانبول کشور ترکیه ایجاد گردید. این سازمان دفتر دایمی خود را در سال ۲۰۱۳ در سازمان ملل در نیویورک افتتاح نمود. سیستم ترانسپورت بین المللی تیر عبارت از سیستم بین المللی تسهیل کننده ترانزیت و ترانسپورت بین المللی است که توسط سازمان بین المللی ترانسپورت و جاده (IRU) میان کشورهای عضو این سازمان تطبیق میگردد و منحصراً یک ویزا و یا اجازه نامه ترانزیت و ترانسپورت کالاهای تجارتي سرعج شده، تحت طرز العمل یک سان عمل میکند. در حال حاضر

سازمان بین المللی ترانسپورت و جاده (IRU) دارای ۱۷۰ سازمان عضو از ۷۴ کشور میباشد. اما از جمله صرف ۶۸ کشور عضو، قرارداد تیر را امضاء نموده و ۵۷ کشور عملاً از این سیستم استفاده مینمایند. تیر بعنوان موافقتنامه‌ای بین‌المللی برای تسریع در ترانسپورت و عبور کالا از کشور ثالث برای رسیدن به مقصد از اهمیت بلندی برخوردار بوده و در تسهیل تجارت نقش مهمی را ایفا مینماید. **کار نه (کتابچه) تیر**، سند بین‌المللی ترانزیت زمینی میباشد که در آن طبق مقررات کنوانسیون تیر، نام گمرک های مجاز مبداء و مقصد و راههای مجاز عبور کالای ترانزیتی توسط مقامات گمرکی از قبل مشخص گردیده، و بروفق آن کالای موردنظر (تحت مقررات تیر) در هنگام ورود به گمرک سرحدی نیاز به تشریفات گمرکی ندارد. براساس موافقتنامه تیر کشورهای عضو باید اداره را به عنوان مسئول صدور مجوز **کار نه (carnet) (کتابچه تیر)** تعیین نماید تا وسایط نقلیه با ارائه این مجوز بدون انجام تشریفات گمرکی از کشورهای مسیر حرکت عبور نمایند. در افغانستان، اتاق تجارت و صنایع مسئول صدور کارنه تیر که در اصل همان ویزای ترانزیت کالا بشمار میرود، میباشد.

افغانستان از سال ۱۹۷۶ عضویت دائمی در سازمان ترانسپورت بین المللی جاده را کسب نموده و حق العضویت این سازمان همه ساله از جانب اتاق تجارت و صنایع افغانستان پرداخته شده است. عضویت افغانستان که طی سالهای جنگ، در کنوانسیون بین‌المللی حمل و نقل جاده یا تیر "TIR" به حالت تعلیق در آمده بود، پس از تلاشهای پیگیر منجانب ارگانهای ذیربط در راستای احیای مجدد عضویت دائمی افغانستان درین سازمان، بتاريخ ۱۸ اکتوبر سال ۲۰۱۰ میان وزارت ترانسپورت و هوانوردی ج.ا.ا و سازمان بین المللی ترانسپورت جاده تفاهمنامه در کابل به امضاء رسید و به تعقیب آن با حرکت نخستین لاری/کامیون تولیدات افغانستان به روز چهارشنبه ۱۳ سنبله ۱۳۹۲ مطابق ۴ سپتامبر ۲۰۱۳ از کابل به سوی آسیای میانه عملاً به کنوانسیون بین‌المللی حمل و نقل جاده پیوست. افغانستان توانسته است ۲۲ معیار لازم برای تطبیق مجدد این سیستم در افغانستان را مؤفّقانه انجام و مدیریت نموده و در نتیجه بار دیگر واجد شرایط استفاده ازین سیستم ترانزیت بین المللی گردد. سیستم تیر ثابت نموده است که از شصت سال بدینسو در تسهیل ترانزیت بین المللی در بسیاری از کشورهای منطقه و جهان به طور چشمگیری موثر واقع شده است. به این ترتیب سیستم تیر بار دیگر در افغانستان فعال شد و افغانستان منحصراً پنجاه و هشتمین کشور عضو، از سیستم بین المللی ترانزیت استفاده بهینه خواهد نمود. با توجه به اینکه افغانستان در قلب آسیا موقعیت دارد، لذا نقطه اتصال بین آسیای مرکزی، شرق میانه و آسیای جنوبی از طریق زمین میباشد. با فعال ساختن این سیستم، ترانزیت بین کشور های آسیای میانه، ایران و کشورهای شرق میانه و همچنان از اینجا ها به سمت اروپا سرعت می یابد و این امر در رشد تجارت و صنعت در منطقه ممد واقع خواهد شد. وزارت ترانسپورت در فراهم آوری تسهیلات در ترانسپورت داخلی تلاش می کند و گمرکات کشور وظیفه طی مراحل سریع گمرکی این سیستم را به عهده دارد. از سوی دیگر افغانستان سرشار از منابع طبیعی و معدنی بوده و دارای محصولات زراعتی خوبی است، ازین رو بعد از فعال ساختن این سیستم تاجران و سرمایه گذاران افغان به آسانی و به مصرف و وقت کم میتوانند محصولات خود را بدون پروسجرهای مغلق گمرکی به کشورهای منطقه و اروپا صادر نمایند. این کار بدون شک در رشد اقتصاد افغانستان نقش مهمی خواهد داشت. با توجه به غیر متوازن بودن بیلانس تجارت در افغانستان، این سیستم زمینه خوبی جهت رشد صنایع و صادرات به حساب می آید و مزیت های آتی را در بر دارد:

1) فعال ساختن سیستم TIR در افغانستان از پروسیجرهای مغلق گمرکی و تجارت بین المللی، ضیاع وقت و منابع جلوگیری مینماید.

2) ترانزیت بین کشورهای عضو رونق می یابد و افغانستان از طریق ترانسپورت زمینی به ۵۷ کشور آسیایی، افریقایی و اروپایی وصل می گردد

موازی با این تحولات شگرف و گسترده، با وضع قوانین و مقررات در ساده سازی پروسیجرهای انتقالات بین کشورها اعم از کنترل کالاها در گمرکات و عبور سرحدی، ترانزیت اموال از طریق کشورها، ایجاد سیستم "تیر" و غیره قدم های استواری برداشته شده و براساس کنوانسیون های متعدد موضوعات مختلف حمل و نقل و ترانزیت در سطح بین المللی قانونمند گردیده است که با استفاده از آن تمام کشورها بدون کدام دغدغه خاص به انتقالات و ترانزیت اموال و کالاها در سراسر جهان میپردازند. ختم